

QUÆSTIO III.

De Existentiâ Incarnationis.

ARTICULUS I.

Referuntur varij Errores, & Hæreses circa Mysterium Incarnationis.

66. **E**rrones circa mysterium istud possunt reduci ad Paganismum, Iudaismum, Mahometismum, & Hæreses, Pagani, seu Ethnici (quibus accensendi hæc in quæstione sunt ij, qui Philosophismum profitentur) omnino negant, DEUM assumptisse humanam naturam, aut eam esse assumpturum. Judæi credunt quidem, Messiam aliquem sibi esse promissum, in lege, negant tamen, eum jam venisse: & communissimè etiam negant, eum DEUM futurum, putantque purum hominem fore. Mahometani asserunt quidem, Christum esse magnum prophetam: sed negant esse DEUM, & Mahometi postponunt. Tandem Hæretici, qui se scilicet à vera Ecclesia Catholica per falsas doctrinas, præsertim circa hoc mysterium, vel etiam circa mysterium SS. Trinitatis (quod, ut ita loquar, supponitur ab Incarnatione) se separarunt, varij temporibus varij fuere: quorum, saltem, plurimum, errores circa mysterium incarnationis, & propter connexionem, etiam errores circa mysterium SS. Trinitatis, breviter refero, ex Bellarmini brevi chronologia, libro de *Scriptoribus Ecclesiasticis* subnexa, & ex Francolini *Tyrocinio Theologico*.

67. Itaque. Sæculo I. statim, & adhuc tempore S. Joannis Evangelistæ, fuit Cerinthus, quem secutus est Ebion ejus discipulus, Menander, & alij. Hi docuere, JESUM esse purum hominem, ex Josepho, & Maria natum: & de his intelligendum est illud 1. Joan. 4. v. 3. *Omnis spiritus, qui solvit JESUM, ex DEO non est.* ita Bellarminus tom. 1. *controv. 2. de Christo l. 3. de incarnat. c. 6. §. Præterea. & §. Ad hæc omnia.* quia scilicet isti separabant JESUM, quem dicebant esse purum hominem, à Christo, quem dicebant esse Filium DEI: qui textus etiam valet contra alios hæreticos, præsertim Nestorianos, qui Cerinthum imitati sunt, de quibus inferius.

Sæculo II. Saturninus, & Basilides, Menandi discipuli, docuerunt, Christum tantum apparenter, & quoad speciem, hominem esse factum: non autem reverà carnem & animam assumptisse. Eodem sæculo fuit Carpocrates, auctor Gnosticorum, qui etiam docuit, JESUM Christum ex Josepho esse natum.

Sæculo III. Hermogenes statuit in DEO tantum unam Personam. Hoc etiam sæculo Sabellius docuit, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, esse unam Personam, sed nomina tria. Rursus Paulus Samosatenus affirmavit, Christum non esse DEUM, sed

hominem tantum. Eodem etiam sæculo Manichæi teste Bellarmino tom. 1. *controv. 2. de Christo l. 3. c. 2.* docuere, Christum non habuisse veram humanitatem.

Sæculo IV. Arius presbyter Alexandrinus docuit, Filium DEI esse tantum creaturam, & non esse coeternum Patri: Christum hominem non habere animam, sed ejus loco esse Verbum. Quamvis autem deia Semiariani, & alij, vili sint admisisse, Verbum esse æternum: non tamen voluerunt admittere, esse consubstantiale Patri. Eodem tempore Photinus Sirmienis Episcopus docuit, Christum non esse DEUM, sed purum hominem: nec DEUM esse trinum. Eodem etiam Macedonius Episcopus Constantinopolitanus docuit, Filium quidem per omnia Patri similem, sed Spiritum S. esse creaturam. Rursus Aëtius, & Eudomius ejus discipulus, docuere, Filium esse omnino dissimilem Patri, & Spiritum S. esse creaturam Filij. Apollinaris Laodicensis, docuit, Verbum accepisse carnem sine anima rationali: addidit, Divinas Personas esse inæquales, Spiritum S. esse magnum, Filium majorem, Patrem maximum.

68. Sæculo V. Nestorius Episcopus Constantinopolitanus anno 430. docuit, B. Virginem non esse matrem DEI: & in Christo duas esse personas, alteram Divinam, alteram humanam: cui oppositam hæresin mox docuit Eutycheus Abbas, scilicet in Christo unam esse Personam, & unam naturam. Thyrsus Gonzalez in *manuduct. ad convers. Mahometanor. p. 2. l. 3. c. 5. n. 46.* ait, Eutychemet asseruisse, ante incarnationem duas fuisse naturas, Divinam, & humanam: post unionem verò utranque fuisse permixtam, & unam tertiam ex utraque resultasse. Eodem sæculo Petrus Gnapheus, seu Fullo, Episcopus Antiochenus ad errores Eutycheis addidit, ut in Trisagio *Sanctus DEUS, Sanctus fortis, Sanctus immortalis:* apponeretur: *Qui crucifixus est pro nobis.* ex quo videbatur sentire, totam, SS. Trinitatem esse crucifixam.

Sæculo VI. Julius Halicarnassæus fuit auctor eorum, qui docuerunt, Christi corpus à conceptione fuisse impassibile. Eodem sæculo Agnoita, auctore Themistio, diacono Alexandrino, docuerunt, Christum ignorare diem judicii.

Sæculo VII. Joannes Philoponus auctor fuit Tritheitarum, qui scilicet tres Personas Divinas voluerunt esse tres DEOS. Eodem sæculo etiam orti sunt Monothelitæ, auctore Cyro Episcopo Alexandrino, & Sergio Constantinopolitano, qui docebant, in Christo unam tantum fuisse voluntatem, & unam operationem: ex quo sequebatur, unam tantum in eo fuisse naturam.

Sæculo VIII. Felix Urgelitanus, & Elipandus Episcopus Toletanus, docuerunt, Christum esse Filium DEI adoptivum: qui in Concilio Francofordiensi damnati sunt, tanquam reavantes Nestorianismum.

Referuntur varij Errores, & Hæreses circa Mysterium Incarnationis. 19

Sæculo XII. Petrus Abelardus tempore S. Bernardi docuit, gradus esse inæquales in Divinis Personis &c. respicit autem postea, & poenitens obiit.

69. Sæculo XVI. quidam Memnon, ex signiferis Anabaptistarum (teste Bellarmino, tom. 1. *controv. 2. de Christo l. 3. c. 1.*) docuit, Christi corpus ex Patris substantia coëlitus delatum in utero Virginis. Eodem sæculo Michaël Servetus Hispanus docuit, nullam esse in DEO realem generationem, nec Personarum distinctionem &c. qui tandem Geneva anno 1555. ipso Calvino procurante, fuit combustus. Eodem tempore David Georgius Batavus predicavit, se esse filium DEI, JESU Christo majorem, & anno tertio post mortem resurrecturum. Eodem Casparus Schvvenckfeldius docuit, quod humana Christi natura post ascensionem mutata fuerit in Divinam. Eodem Johannes Brentius docuit, Christi humanitatem statim ab incarnatione semper fuisse ubique; unde nati sunt *Ubiquistæ:* hujus tamen erroris Bellarminus tom. 1. *controv. 2. de Christo l. 3. c. 1.* putat potius auctorem fuisse ipsum Lutherum, promotorem Brentium, & Jacobum Fabrum, seu Schmidelinum. Eodem etiam sæculo circa anno 1558. Valentinus Gentilis docuit, in DEO dari, non tantum tres Personas, sed etiam tres naturas Divinas, seu dari tres spiritus æternos, essentiali numero differentes. Cum autem videret Deorum trinitatem, non posse ullo modo defendi, defexit ad Arianismum, atque asseruit, Patrem esse majorem Filio, ac Spiritu S. Quare primò à Genevibus, quanquam hæreticis, apud quos retraditionem suorum errorum simulaverat, ad publicam poenitentiam condemnatus est: sed postea denuo Arianismum renovans, à Bernensibus etiam ipsis hæreticis, captus, & capite plexus est, de quo videatur Bellarminus tom. 1. *controv. 2. de Christo in præfatione.*

Tandem eodem sæculo Franciscus David, cum cæteris ministris Transylvanis, novis Samofatenis, & Ebionitis, docuit, solum Patrem esse DEUM verum, Filium verò, & Spiritum S. esse virtutes DEI, quæ à Patre non sint distinctæ personæ, vel relatione, vel essentiâ: Christum esse purum hominem, sed dici Verbum DEI; quia verba DEI annuntiavit: sicut Joannes Baptista dicitur vox. Hic hæresiarcha anno 1580. cum negaret, Christum esse invocandum, à principe Transylvaniæ ad perpetuos carceres damnatus est, in quibus paulò post in phrenesin incidit, & post biduum extinctus est. vide Bellarminum tom. 1. *controv. 2. de Christo l. 1. c. 1.*

70. Hos omnes errores singillatim refutare nimis longum foret, nec etiam nostri esset fori: sufficienter confutati erunt, si probatum fuerit, solam religionem Catholicam esse veram: qua de re vide tractatum de *virtutibus Theol. à n. 262.* Quod attinet ad Paganos, ac Turcas, iis probanda est veritas hujus mysterii ex signis cre-

dibilitatis (de quibus copiosè actum est in tract. de *virt. Theol. à n. 224.*) ex iis enim probatur veritas nostræ religionis præ aliis: consequenter etiam veritas doctrinæ, quam ipsa tradit de Christo incarnato. Contra Judæos, atque etiam hæreticos, eadem veritas probatur ex iisdem signis, & eodem modo: insuper contra Judæos efficaciter probatur ex prophetiis legis antiquæ, quas ipsi tanquam veras admittunt, de quibus est actum, eod. tract. de *virt. Theol. à n. 235.* item ex poenis eorumdem Judæorum, de quibus eod. tract. de *virt. Theol. à n. 230.*

Unam tamen, & alteram prophetiam, hæc magis examinabimus, quam ibi breviter insinuavimus: probabimus quoque, Christum Dominum esse DEUM, & hominem: ex quo etiam ruent omnes hæreses, quæ Christum, aut hominem negant, aut minorem Patre, secundum naturam asserunt, asserunt: sed & ex Concilij probabimus, solum Filium Divinum, & non Patrem, aut Spiritum S. assumptisse humanam naturam, sive incarnatum fuisse; item solum Filium fuisse Christum, seu Messiam, atque in humana natura pro hominibus passum: qua ratione omnes hæreses circa incarnationem erunt refutate.

ARTICULUS II.

An Christus, seu Messias jam venerit.

71. **D**ico cum omnibus Catholicis, imò Christianis, contra Judæos. Messias in lege promissus jam venit. Præter probationes autem *num. præced.* indicatas, probatur assertio 1. ex prophetia Patriarchæ Jacobi Gen. 49. v. 10. *Non auferetur sceptrum de Juda, & aux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium.* Hac prophetia promittitur Judæis potestas regia, vel saltem ducalis, usque ad Christum, ut vel ipsi Judæi prudentiores sentiant: atqui de factò est certum, quod non habeant, jam à mille septingentis, & amplius annis, neq. regiam, nec ducalem potestatem, sed sint vagi, exules, & sine principe Judæo, vel liberè ab ipsis electo: ergo Christus jam debuit venisse.

Unde, licet in assignando tempore, vel modo, quo prophetia hæc completa sit, vel principatus omnis Judæorum cessarit, diveritas aliqua auctorum sit, tamen id certissimum est, prophetiam jam esse impletam, & quoad substantiam conveniri debere. Cum insuper ex historijs manifestum sit, circa tempus adventus Christi Domini, ablatum esse ex integro sceptrum de Juda, quando scilicet potestas regia in Judæam à Romanis translata est in Herodem Ascalonitam, clarè colligitur, ipsum Christum Dominum fuisse Messiam promissum, & jam advenisse.

72. Nec dicas, sceptrum Judæ jam translatum fuisse tempore captivitatis Babylonice, quando Sedecias, vel Joachim, à Nabuchodonosore captus est; licet enim tunc rex ille captus fuerit, tamen rex man-

sc: quin in ipsa captivitate Judei habebant potestatem etiam in vitam, ut patet ex historia Susanna *Danielis 13.* quin etiam Joachim, seu Jechonias, trigesimo septimo anno captivitatis, nomen, & solium regium iterum obtinuit, ut habetur *4. Reg. 25. v. 27.* & *28.* quando ab Evilmerodacho rege Babylonis fuit iterum in solium restitutus, & titulus regius ei redditus: quamvis non videatur Hierosolymam redire permittus, sed Babylone retentus, ut colligitur *ex v. 29.* & *30.* ubi sic habetur: *Et comedebat panem semper in conspectu ejus Evilmerodachi cunctis diebus vite sue. Annonam quoque constituit ei sine intermissione, qua & dabatur ei à rege per singulos dies omnibus diebus vite sue.*

Post captivitatem autem, Zorobabel nepos, vel abnepos Joachimi, ut habetur *1. Paralip. 3. v. 19.* alique duces ex Juda, populo præterunt usque ad Machabæos: quamquam (ut habet Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 1. sect. 1. §. Secunda ergo.* ubi citat Genebrardum, & traditionem Hebræorum) regio diademate propter Persas non uterentur. In historijs, etiam illorum ducum genealogia ferme prætermittitur; quia tunc temporis major auctoritas videbatur reside- re in pontificibus: certè Josephus in *libris de antiq. Judæor.* de his temporibus agens de pontificibus crebrius mentionem facit. In Machabæis dein sceptrum duravit usque ad Herodem Ascalonitam.

Cornelius à Lapide in *c. 22. Jerem. v. 30.* (ubi DEUS propheta de Jechonia dicit: *Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur; nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda*) dicit, Zorobabelem Jechoniae nepotem, in primis non tenuisse sceptrum, seu non fuisse regem, sed tantum ducem: neque etiam fuisse ducem, nisi modico tempore, scilicet in reditu Judæorum in patriam, & durante ædificatione templi, ac urbis: postea autem rediisse Babylonem, ibique fuisse mortuum: deinceps autem usque ad Herodem principatum Judæorum, fuisse penes pontifices: pro qua sua sententia citat Josephum, & Eusebium. Similia habet Tyrinus in *idem c. 22. Jerem. v. 30.* Juxta quam sententiam, de scepro penes Judam illis temporibus permanente, loquendum est, sicut loquimur *n. 75.* de eodem scepro penes Judam permanente tempore Machabæorum.

Sed nec objici potest, Pompejum cum Romano exercitu jam subegisse Judæos ante Herodem; ipse enim Judæam tantum fecit vestigalem Romanis, idque non proprio motu, sed advocatus ab Hircano, quem frater Aristobulus regno ejecerat: Pompejus autem post captum Aristobulum Hircano sceptrum restituit. Quod autem ex eo tempore Judæa Romanis vestigalis manserit, non infert, eam spoliatam fuisse scepro; nam sæpe antiquis sub regibus vecti-

galis fuit, etiam ante Ezechiam, & sub ipso ubi indubitas reges habebat.

Dices fortè, Christum primum anno trigesimo quinto Herodis natum, adeoque, jam triginta quinque annis sine rege, & duce Judæos fuisse: sed respondet Cornelius à Lapide, tam parvum intervallum in tanta serie temporum, scilicet bis mille sexcentorum, & nonaginta quinque annorum, à morte Jacobi ad Christum elapsorum, pro nihilo reputari: & sufficere ad veritatem hujus prophetiæ, quod sub eodem rege Herode, sub quo defecit sceptrum de Juda, Christus sit natus; nam, ut ait, *vox donec non significat, præcisè annum, mensem, vel diem determinatum adventus Christi, sed tantum confusè significat, quod sub illud idem tempus, hoc est, sub eodem rege, sub quo deficiet sceptrum de Juda, Christus sit nasciturus.*

73. Difficultas apparenter major est, an non jam tempore Machabæorum defecit sceptrum de Juda; cum Machabæi, teste Josepho, alijsque historicis, & quod caput est, teste ipsa Sacra Scriptura *1. Machabæorum 2. v. 1.* fuerint ex genere sacerdotali, adeoque ex tribu Levi, & non Juda. SS. Cyrillus, Hieronymus, Epiphanius, Augustinus, item Josephus, & communiter alij apud Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 1. sect. 1.* putant, Machabæos saltem per lineam femininam ortos fuisse ex tribu Juda; nam habentur exempla in ipsa Sacra Scriptura, ex quibus colligitur, licita fuisse matrimonia inter duas has tribus: & ipsa S. Elisabeth, quæ fuit ex tribu Levi de *filibus Aaron Luc. 1. v. 5.* cognata fuit B. Virginis, quæ fuit ex tribu Juda.

Ista sententia utique probabilis est: at tamen ei potest opponi. 1. ut ait Cornelius, incertum est, an conjugia talia à Machabæis sint inita. 2. hac ratione propheta Jacobi videretur aequè tangere tribum Levi, ac tribum Juda, cujus tamen peculiaris benedictio fuit: nisi dicatur, quod saltem diutius, seu pluribus annis retrò, sceptrum in tribu Juda fuerit. 3. ut observat Suarez *loc. cit.* hac ratione dici potest, etiam B. Virginem duntaxat secundum lineam maternam descendisse ex tribu Juda, vel ex domo David, & hoc satis esse, ut Christus dicatur fuisse de illa tribu, vel domo: quod videtur esse contra communissimam omnium.

74. Alij itaque putant, ex tribu Juda constatum fuisse Concilium, *Sanedrim* dictum, quod fuit, ut ita dicam, Parlamentum Judæorum. At contra est 1. istud Concilium fuit constatum ex personis variarum tribuum; unde juxta hanc sententiam sceptrum non fuisset magis in tribu Juda, quam in alijs tribubus, quod dici non potest. 2. juxta Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 1. sec. 1.* fuit *Sanedrim* potius Concilium sacerdotum, quam aliorum, etque præfuit summus sacerdos, juxta illud *Deutron. 17. v. 8. & 9.* *Ascende ad locum, quem elegerit Dominus DEUS tuus: veniesque ad sacer-*

dots

dots Levitici generis. quamquam idem Suarez non neget, etiam aliquos de tribu Juda in eo Concilio fuisse. 3. Illi, ut ita dicam, Parlamentarij, non fuere reges, aut duces, sed tantum consiliarij: nec habebant sceptrum regni.

Alij videntur velle, Machabæos non possedisse principatum Judæorum, tanquam proprium, sed duntaxat quasi depositum, cumque administrasse tantum eousque, donec veniret dux promissus ex tribu Juda. Sed hoc dici non potest; nam planè Machabæi se gesserunt, non ut administratores tantum, sed ut verè principes, & quidem per annos circiter centum sexaginta quinque. Certè, si hæc responsio admitteretur, eodem modo posset quis dicere, Herodem non fuisse verè regem, nec ullum unquam fuisse Judæorum verè dominum, sed omnes tantum fuisse depositarios regni potestatis, donec suo tempore veniret Messias. Aliqui videntur innuere, sceptrum, Judæ promissum, tantum significare specialem aliquam dignitatem, quam habuerit tribus Juda ex eo, quod Christus ex illa nasciturus esset. Sed contra est 1. Hæc prærogativa valde improprie dicitur sceptrum. 2. Hæc dignitas adhuc perseveraret, juxta opinionem Judæorum in tribu Juda: nec possent Judæi juxta hanc sententiam convinci de sceptri ablatione. 3. Non est alia dignitas ex eo, quod Christus sit nasciturus, quam ex eo, quod sit natus; unde juxta hanc sententiam sceptrum non auferretur; dicer enim futuritionem nativitatis ex aliqua tribu esse aliquam hujus dignitatem, non verò existentiam nativitatis, videtur satis absolum.

75. Mihi itaque cum Examio nostro *tom. 1. in 3. p. disp. 1. sec. 1.* & Cornelio à Lapide in *Gen. 49. v. 10.* item Saliano *ad an. mundi 2345. n. 23. & 25. item 4017. n. 18.* & alijs, verosimilius videtur, in hac prophetia Jacobi signari peculiariter tribum Juda; nam hæc benedictio ei specialis fuit, & propterea *ibidem v. 8.* præmittitur: *Juda, te laudabunt fratres tui... adorabunt te filij patris tui:* insuper, ut alix benedictiones, alijs filijs à Jacobo factæ, ipsis specialis sunt, ita etiam hæc Judæ specialis esse censenda est, nec omnibus ejus fratribus communis, ut videntur velle ij, qui hinc per Judam totum populum Judaicum intelligi volunt. Id tamen cum auctoribus supra citatis censeo, quod hic tribus Juda non ita strictè sumenda sit, ut excludantur prorsus omnes, eidem ex alijs tribubus aggregati, & cognitione, ac connubijs commixti; nam sciendum est, tempore Roboami filij Salomonis divisum esse regnum Israël: & decem tribus deseruisse Roboamum, etque tantum remansisse tribus duas, scilicet Juda, & Benjamin.

Hæc dein duæ tribus sumptæ sunt per modum unius, & vocatæ sunt *tribus Juda:* & sic *3. Reg. 12. v. 20.* dicitur: *Nec secutus est quisquam domum David præter tribum Juda solum:* quamvis etiam sequeretur tribus Benjamin, ut habetur eodem ca-

pite statim *v. 21.* ubi dicitur de Roboamo: *Congregavit universam domum Juda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum:* adeoque Roboam inter suos milites etiam censuit Benjamitas: cujus tamen tribus (vel quia ipsa non fuit integra, ut habet Suarez, vel quia tribus Juda fuit longè excellentior) ferè non habetur ratio: & sic rursus dicitur *4. Reg. 17. v. 18.* *Non remansit, nisi tribus Juda tantummodo.* Mixti autem his erant etiam Levitæ, qui alias jam erant sparsi per alias tribus. Sed & summus sacerdos Hierosolymis mansit, prope templum habitans: insuper, post defectionem Israël ad idololatram sub Jeroboam, multo constantes in vera religione, transfugerunt habitationem suam in terram Juda.

76. Postea autem à Salmanasar rege Assyriorum regnum Israël, seu decem tribuum, fuit eversum; nec unquam reddi: at verò regnum Juda etiam quidem fuit concessum à Nabuchodonosore, & vehementer afflictum: sed tamen postea, expletis septuaginta annis captivitatis, reversa est tribus Juda, seu tribus illæ duæ, quæ in unam quasi coiverant, unà cum sacerdotibus: ex quo tempore, teste Josepho *l. 11. antiquitatum c. 5.* omnes communi nomine vocari cœperunt Judæi, propter hanc fortasse causam, quod sola tribus Juda terram illam colere credita sit: adeoque tunc idem quasi fuit tribus Juda, & regnum Juda. Et in hoc sensu, paulò latiore, accipienda videtur hæc tribus, pro illo scilicet complexo, quod quidem maxima ex parte constituebant orti ex semine Juda, sed tamen ex aliqua parte etiam alij. In hoc autem complexo, cujus pars quoque Machabæi fuere, mansit usque ad Herodem, qui à Romanis per vim rex Judææ impositus est, sceptrum regium, vel certè potestas ducalis (nam diuunctivè una perseveratura promittebatur, seu, non simul, aut collectivè, utraque defectura prædicebatur) & quidem semper mansit sceptrum ex eo tempore, ex quo in Davide in tribum Juda translatum est.

Addit Cornelius cum alijs adhuc aliam explicationem valde probabilem, scilicet, ipsam strictè dictam tribum Juda tenuisse sceptrum in hoc sensu, quod ipsa semper habuerit jus eligendi, sibi que reges, aut duces constituendi, vel ex gremio suo, seu dicto complexo, vel etiam aliunde assumptos: prout fecit, quando elegit, seu constituit Machabæos: fermè sicut semper dicebantur imperare Romani, licet aliquos imperatores Hispanos, vel Thraeces, aut ex alia natione elegerint: item sicut etiam nunc sceptrum, & regnum est penes nationem Polonam, licet exteros quandoque in reges eligat. Nemo autem opponat, hac ratione dici posse, neque Christum Dominum fuisse ex posteris Judæ strictè dictis; nam responderetur, ex pluribus alijs Scripturæ locis probari, quod Christus ortus sit ex posteris Judæ strictè acceptis; sæpius enim di-

icitur filius David, qui fuit de tribu Juda strictè accepta: sed & utraque genealogia Christi, apud SS. Matthæum, & Lucam, Christum apertè deducit à David, & Juda.

77. Altera prophetia sumitur ex *Danielis* 9. v. 24. ubi Gabriel Archangelus ita loquitur propheta: *Septuaginta hebdomades abbreviata sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prevaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & ungatur sanctus sanctorum. Scito ergo, & animadverte. Ab exitu sermonis, ut iterum edificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duas erunt: & rursum (id est interim, seu currentibus septuaginta hebdomadibus) edificabitur platea, & muri in angustia temporum (seu parvo tempore per Nehemiam, ut 2. *Esdra* c. 6. v. 15. habetur) Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit ejus populus, qui cum negaturus est. Et civitatem, & sanctuarium dissipabit populus Romanus cum duce Tito venturo: & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una (hoc est ultima) & in dimidio hebdomadis ultimæ deficiet hostia, & sacrificium (abrogata scilicet lege veteri, & sacrificiis ejus per mortem Christi) & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio: hoc est, templum non amplius restaurabitur: intellige in usus sacrificiorum Judaicorum; nam, cum sub Juliano Apostata Judæi id restaurare vellent, varijs prodigijs impediti sunt: quando autem anno Christi 643. restauratum aliquatenus est, factum id fuit in usus Saracenorum: nec tamen tunc vel à longè antiquam magnificentiam recuperavit: & vel maximè ob superstitionem Mahometanam desolatio permanit.*

78. In hac prophetia continentur plurima, ex quibus apertè colligitur, Christum jam venisse. Ad eam autem intelligendam notandum est, per hebdomadem, hoc est, septenarium, intelligi, hic non hebdomades septem dierum, neque tantum hebdomades hebdomadarum, aut mensium; hoc enim esset apertè nimis parvum temporis spatium; nam septuaginta hebdomades mensium conficerent quadraginta annos, & decem menses, quòs tantum fluxisse usque ad terminam, à Danjele significatum, nemo asserit: certè ipsi Judæi fatentur, usque ad eum terminum longè plus temporis fluxisse, quam conficerent tot hebdomades, aut menses.

Sed nec intelligi possunt hebdomades Jubilæorum parvorum, seu semper septies quadraginta novem anni; tales enim septuaginta hebdomades facerent annos vigesies quater mille, & decem, quod spatium utique esset nimis longum, contra quòd ait *Aggæus* c. 2. v. 7. *Adhuc unum modicum*

est.... Et veniet desideratus cunctis gentibus. Accedit, quòd post illas hebdomades destruendum sit templum, & urbs, non autem antè; cum tamen hæc jam dudum destructa sint, nec tamen illi anni effluxerint.

Sed nec in Scriptura unquam invenitur, quòd septem Jubilæa vocentur hebdomades, seu septimana: at verò invenitur in Scriptura hebdomades dierum, & hebdomas annorum: sic *Lev.* 25. v. 8. dicitur: *Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem:* similis etiam hebdomas videtur describi *Gen.* 29. v. 27. & tales hebdomades annorum hic intelligendæ sunt, quarum septuaginta faciunt annos quadringentos nonaginta.

An autem anni solares, vel lunares, qui undecim diebus breviores sunt, sint censendi, disputatur. Diversitas esset annorum circiter quatuordecim, quæ non debet magni æstimari, in comparatione tanti temporis, nempe quadringentorum nonaginta annorum. Sed neque multum curari debet, si scriptores historici profani non conveniant cum Scriptura Sacra; cum ipsi temporibus istis fuerint valde rari, nec adeò semper exacti, adeoque facillè potuerint aberrare.

79. Dicuntur autem istæ hebdomades abbreviatae, non quòd fuerint breviores factæ, quam fuerant antè, sed quòd fuerint præcisæ, & definitæ, ac breves respectu illius temporis, à quo jam Messias expectabatur: sicut etiam *Matth.* 24. v. 22. dicuntur dies tribulationis ante mundi finem breviati. Hic autem numerus septuaginta hebdomadarum inferius iterum alijs verbis repetitur, cum dicitur, esse hebdomades septem, & sexaginta duas, hoc est, simul sexaginta novem, quibus accedit hebdomas illa, in cujus medio Christus occidetur, adeoque conficiuntur rursus septuaginta. Nec debet obesse, quòd dicatur Christus occidendus post hebdomades sexaginta duas; rectè enim notat Cornelius, per hebraicissimum subintelligendas esse, etiam memoratas septem hebdomades: quasi diceretur: post dictas hebdomades sexaginta duas, quibus septem alia conjunguntur; alias enim pugnaret hic versus cum præcedentibus; quia citius Christus moreretur, quam adveniret, seu prædicatione, aut miraculis, se mundo ostenderet (sub qua ratione Christus hic adveniens intelligitur, nempe prædicans, & thaumaturgus) cum primum dicitur advenire, hebdomade septuagesima, quæ incidit in annos prædicationis, ut rectè advertit *Arriaga de incarnat. disp.* 1. *sec.* 1. n. 2.

80. Jam initium harum hebdomadarum sumi debet ab exitu sermonis, ut iterum edificetur Jerusalem: seu ab eo tempore, à quo permittum est Judæis, iterum edificare suam civitatem: circa quod tempus, quamvis sit discrepantia auctorum, tamen non obest efficacæ argumenti, ex hac prophetia deducti; nam constat, initium de-

debere sumi à tempore durantis imperii Persarum, à quo usque ad nostra tempora ad minimum quater fluxerunt quadringenti nonaginta anni; unde Messias jam dudum debuit venisse. A quo autem præcisè anno initium istud ducendum sit, vide *Suarez tom.* 1. in 3. p. *disp.* 1. *sec.* 2. 6. *Ex hac ergo.* Cornelium à Lapide in hunc locum, seu c. 9. v. 25. *Danielis.* Salianum ad annum mundi 3596. & 3609.

81. Duæ autem præ alijs probabiliores sententiæ sunt. Prima statuit, initium sumendum esse ab anno septimo regni Artaxerxis Longimani (qui probabilissimè idem est cum Assuero conjugè Estheris) ita Cornelius à Lapide, in c. 9. *Daniel.* v. 25. 6. *Dico secundo.* & faveat vel maximè huic opinionioni, quòd ab illo anno usque ad prædicationem Christi (quæ contigit anno decimo quinto Tiberii, quando Christus in baptismo maximè apparuit, tanquam dux populi, & à Patre talis declaratus est, per vocem cælo lapsam *Matth.* 3. v. 17. *Hic est Filius meus dilectus*) fluxerint juxta chronologos quadringenti octoginta tres anni, hoc est, sexaginta novem hebdomades: inde Christus post tres annos, adeoque post sexaginta novem hebdomades, & tres annos, sive in dimidio ultimæ hebdomadis, seu anno decimo octavo Tiberii, est mortuus: & tunc quoque cessavit per mortem Christi sacrificium legis antiquæ.

Difficultatibus tamen non caret hæc sententia: & prima est, quòd eo anno quidem data fuerit Judæis potestas ædificandi templum, sed non urbem Jerusalem: cui tamen responderet, jam tunc, implicite saltem, fuisse datam illam potestatem; nam 1. *Esdra.* 7. v. 6. dicitur: *Dedit ei rex secundam manum Domini DEI ejus super eum omnem petitionem ejus:* atqui *Esdras* utique petierit etiam ædificationem Jerusalem. Dein v. 18. dicitur: *Sed & si quid tibi, & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento, & auro, ut faciat is juxta voluntatem DEI vestri, facite:* sed utique ei placuerit, reedificare Jerusalem. Hæc responsio præ alijs melior est: quamvis adhuc possit replicari, hunc non esse sermonem, de quo Danieli Angelus meminuit; eoquòd non sit publicum decretum: sed rursus responderet, esse sermonem sufficienter publicum; quia fuit ad principem populi directus.

82. Secundò opponi potest, Nehemiam primum anno vigesimo regni Artaxerxis petiisse facultatem ædificandi Jerusalem, ut videtur colligi ex 2. *Esdra* 2. v. 5. certè ibi v. 6. & 8. explicite facta est potestas ædificandi urbem. Sed ad hoc iterum responderi potest, prius jam fuisse datam licentiam urbem ædificandi: modò autem fuisse de novo concessam, seu confirmatam: quod probat Cornelius, tum ex jam dictis: tum ex eo, quòd cives tunc jam redacti fuerint, utique non, ut sine civitate habitarent: tum ex eo, quòd Nehemias, ut habetur. 2. *Esdra.* 1. v. 3. anno vigesimo audiverit murum Jerusalem destructum, & po-

stea etiam dissipatum invenerit, ut habetur 2. *Esdra.* 2. v. 13. non autem destructum à Nabuchodonosore (hoc enim non erat aliud ei incognitum, & novum; cum jam ante septuaginta annos contigerit) sed modò iterum destructum ab inimicis, qui murum, ante tredecim circiter annos reparatum, denud destruxerunt.

Probatum hoc etiam ex *Aggæi* 1. v. 4. (de quo etiam fit mentio 1. *Esdra* 5. v. 1.) qui increpabat populum, quòd domus laqueatas, utique ex permissione regis, neglecto templo ædificarent: sed & ex 2. *Esdra.* 4. v. 5. & 24. videtur colligi, Darium permissione denuo urbem muris cingi; quia permisit videtur id totum opus, quòd erat cœptum, & ob inimicorum machinationes, atque accusationes, fuerat prohibitum: atqui erat etiam cepta ædificatio urbis. item, ut supra jam dictum, 1. *Esdra* 7. v. 6. dicitur Artaxerxes dedisse *Eidra* omnem petitionem; utique autem hic etiam petierit potestatem ædificandi urbem, ne templum inter rudera solum adlaret. At verò dein anno Artaxerxis vigesimo potestas præ alijs amplissima, data est ædificandi urbem, ut habetur 2. *Esdra* 2. v. 6. & 8. Et juxta hanc opinionem possunt sumi anni solares, qui abbreviati dicuntur, non quòd breves sint, sed quòd præcisè, & determinati, & breves tantum respectivè ad tempus expectationis Messias, ut supra diximus.

83. Petavius l. 12. de doctrina temporum c. 32. ut hanc difficultatem effugiat, ait, septimum, & vigesimum annum Artaxerxis esse eundem, in hoc sensu, quòd septimus annus sit, ex quo regnavit Artaxerxes solus, vigesimus autem, ex quo simpliciter regnavit; cum jam prius cum patre tredecim annos regnaverit. Nec gratis conficta est hæc assumptio Artaxerxis in consortium regni; nam filios regum iudæa assumptos fuisse, ex chronologia regum iudæa est eruditè notum, & Salianus ostendit, id sæpe necessariò debere dici: præsertim verò regibus Persarum id facere moris fuit, dum expeditionem graviolem susciperent: atque hac ipsa ratione Xerxes à suo patre assumptus est, & quidem ante Artobazanem fratrem natum majorem; eoquòd Xerxes porphyrogenitus fuerit, non autem Artobazanes. Hinc etiam incredibile non est, Artaxerxem præ fratre natum majore Dario ad solium vocatum; cum probabilissimè etiam Darius non fuerit porphyrogenitus; quia Herodotus refert, eum à patre post Salaminiam cladem (quæ contigit anno circiter octavo regni Xerxis) jam sponfam esse datam, quo tempore credibilissimum est, cum plus, quam octennem fuisse, adeoque ex Xerxe needum rege natum.

84. Altera opinio est, initium hebdomadarum istarum sumendum ab anno vigesimo Artaxerxis, ex quo solus regnavit; anno enim vigesimo Artaxerxis, ut clare habetur 2. *Esdra* 2. v. 6. Nehemias à rege est missus ad reedificandam sanctam urbem. ita Salianus ad annum mundi 3609. n. 3. &

& alii, Verum in hac sententia difficultas est magna in eo, quod non facile inveniatur ab eo tempore anni quadringenti nonaginta, vel quadringenti octoginta sex cum dimidio, usque ad Christum patientem, ut dici possit Dominus mortuus in dimidio hebdomadae: sed tantum inveniatur anni quadringenti septuaginta octo. At respondet Sallianus, annos istos sumendos esse lunares, qui, cum habeant tantum trecentos quinquaginta quatuor dies, sunt undecim diebus breviores annis solaribus: & addit, hoc videri intelligendum per hebdomades abbreviatas, scilicet, quod futurae sint breves, seu annorum lunarium. Docet insuper, Judaeis annos lunares in usu fuisse, quamvis negari non possit, eos etiam solaribus usos. Si dicas, Judaeos consuevisse, intercalare annos lunares, hoc est, aliquando mensem interponere, ut lunares anni aequarentur solaribus, respondet patroni hujus sententiae, hos menses omisisse Angelum, tum, ut anni abbreviati manerent, tum, ut prophetia, sicut ferè semper solet, aliquid aenigmatici haberet: id quod Suarez non omnino improbat *tom. 1. in 3. p. disp. 1. sect. 2. §. Nihilominus.*

87. At necdum difficultas omnis exhausta est; nam quadringenti septuaginta octo anni solares faciunt, non tantum quadringentos nonaginta annos lunares, sed quadringentos nonaginta, & duos, cum trecentis duobus diebus, seu ferme quadringentos nonaginta, & tres annos; unde adhuc aliquid restat conciliandum, quod hac ratione fieri posse putatur. Inprimis annus vigesimus Artaxerxis, qui ex Salliano tantum adhuc tres menses duravit, negligi potest, sicut & ultimus mortis Christi, qui etiam integer non fuit: imò cum illa parte anni vigesimi Artaxerxis vix dimidium annum facit: adeoque duobus annis solaribus rejectis rejiciuntur duo anni lunares cum viginti duobus diebus. Ulterius anni solares non tantum undecim diebus, sed etiam sex horis circiter, sunt longiores: quae hora intra quadringentos septuaginta sex annos denuò conficiunt dies centum, & novendecim: qui sufficienter compensant illos trecentos, & duos dies residuos; neque enim ob incertitudinem chronologiae profanae, & durationis imperii Persarum, atque Graecorum, potest ista res ad momentum determinari.

Opponi tamen adhuc potest huic opinioni, hac ratione Christum non esse mortuum post hebdomadem sexagesimam nonam, nec in dimidio hebdomadae septuagesimae, sed in fine hujus. Verum ajunt patroni hujus sententiae, aliud esse medium, aliud dimidium; istud enim esse totum illud, quod sequitur medium: adeoque inferunt, quod, si Christus ultima die hebdomadae septuagesimae esset mortuus, tamen fuisset verificatum, quod in dimidio, hoc est, in parte dimidia, nempe in posteriori, esset mortuus. Hoc tamen, ut fateor, videtur satis tortum, & praeplicet mihi sententia Cornelii, seu potius Petavii, utpote omnia multò facilius componens.

86. Tertia propheta desumitur ex *Aggei 2. v. 7.* ubi ita habetur: *Hec dicit Dominus DEUS exercituum. Adhuc unum vaticinium est, & ego commovebo caelum, & terram, & mare, & aridam: & movebo omnes gentes: & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissima, plus quam prima. Ille desideratus gentibus est Messias: vel quia inter gentes semper fuerunt pii, qui eum desiderarunt: vel quia saltem fuit desiderabilis: vel, ut Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 1. sec. 3.* ait, desideratus significat more prophetico, desiderandus; quia prophetae saepe utuntur praeterito pro futuro.*

Ille ergo desideratus ibi promittitur post modicum: ergo jam debuit venisse; nam, licet quingenti, & septendecim, vel viginti anni (quor scilicet annis ante Christum propheta Aggeus possint dici modicum (quia, ut ait Cornelius *in hunc locum* modicum erant respectu temporis jam elapsi ab origine mundi) tamen etiam respectu aetatis mundi non possunt dici modicum bis mille ducenti, & plures anni, ab Aggeo ad nostra tempora elapsi: & praesertim tot anni non sunt modicum spatium, respectu Judaeorum afflictorum, & avidissime jam tunc expectantium consolationem, & redemptionem.

Adde, quod gloria illius domus praedicta, sit statuta maxime in eo, quod Messias venturus esset in illud templum: quod, si hucusque factum non esset, non amplius fieri posset, templo illo jam funditus everso. Nec dici potest, esse adhuc prius templum; eoquod pars, vel fundamenta prioris manserint; nam propheta expressè distinguit primam domum à secunda, licet haec etiam fundamentis prioris fuerit inaedificata: ergo in sensu hujus prophetae non possunt modicæ prioris templi reliquiae, vel fundamenta dici prius templum.

87. Nec dicas, Herodem destruxisse templum Zorobabelis, & novum tertium aedificasse, adeoque etiam Christum juxta nos in secundo templo non fuisse; hoc enim negant Cornelius, & Hegeippus, dicentes, Herodem tantum prius templum ornasse, imò etiam Rabini tantum duo, Salomonis scilicet, & Zorobabelis, templa agnoscunt. Quamvis autem Josephus videatur dicere, Herodem novum templum aedificasse, non propterea ei statim est assentiendum; nam ejus fides saepe vacillat, ut Baronius, Sallianus, & alii notant: imò Baronius *anno Christi 37.* ait, Josephum circa fabricam templi sibi contradicere, dum *l. 15. antiquit. c. 14.* insinuat, integrum templum Zorobabelis Herodem fuisse demolitum, & tamen *l. 20. c. 8.* asserit, permansisse porticum, vel saltem murum Salomonis, altum quadringentos cubitos, ex lapidibus quadratis, ex quibus quilibet erat viginti cubitos longus, altus verò sex cubitos. Insuper idem Josephus

l. 1.

l. 1. de bello Judaico. c. 10. scripsit, templum ab Herode tantum fuisse instauratum; ait enim de ipso: *Anno regni sui quindodecimo, & templum instauravit &c.* quin etiam *l. 15. antiquit. c. 14.* videtur tantum velle, partem templi fuisse à fundamentis de novo erectam, & priori templo additam, idemque templum magis perfectum. Certè refert orationem Herodis, in qua hic dicit, majores Judaeorum non potuisse perficere templum, & deesse illi sexaginta cubitos altitudinis, asseritque, se velle, opus ex necessitate imperfectum relictum, perficere, & integrum DEO praebere. vide etiam Cornelium à Lapide *in c. 2. Aggei v. 10.*

Hanc sententiam validè etiam propugnat Sallianus *ad an. mundi 4035.* cum Joanne Ekio, & Serrario, ac aliis, etiam ex eo capite, quod templum, tempore Christi stans, ex testimonio Judaeorum quadraginta sex annis structum sit, ut habetur *Joan. 2. v. 20.* Herodes autem tantum octo annis aedificaverit, adeoque non totum templum construxerit, sed tantum restorationem, & ornatum priori addidit. Hoc igitur templum Zorobabelis, ab Herode restauratum, gloriosius erat futurum ipso Salomonico; quia in illo tantum erat Arca, quae dicebatur *gloria Israel 1. Reg. 4. v. 22.* in hoc autem futurus erat ipse DEUS Salvator; sic enim hanc gloriam magnam templi secundi plus, quam primi, seu majorem, omnes Christiani explicant teste Cornelio *in Aggei 2. v. 10.* & S. Augustinus *l. 18. de civit. DEL. c. 45.* etiam hunc locum de Christo exponit: quamvis non rejiciat etiam illos, qui ex versione septuaginta interpretum eum explicant, de membris Christi electis, seu de novo testamento.

ARTICULUS III

Solvuntur Objectiones.

88. **O**B. 1. Catholici varias excogitarunt interpretationes prophetiae Jacobi: ergo etiam licitum est Judaeis, similes excogitare: ergo non debet explicari de Christo. Confirm. 1. Potest dici, quod debeat auferri sceptrum à Juda, hoc est, transferri in aliam tribum: sed hoc nondum est factum: ergo, Confirm. 2. Ubi vulgata legit: *Donec veniat, qui mittendus est:* in Hebraeo legitur: *Donec veniat silob:* ergo intelligi potest, vel ipse locus Silo dictus: vel, donec veniat aliquis coronatus in Silo, ubi scilicet fuit arca DEI tempore judicum, saltem tempore Heli, ut habetur *1. Reg. 4. v. 4.* talis autem fuit Jeroboam, vel fortè Nabuchodonosor: ergo.

Resp. dist. ant. Catholici excogitarunt interpretationes varias, quoad substantiam prophetiae. neg. ant. quoad aliqua accidentalit, quae non sunt de fide. subdist. & id fecerunt cum magna ratione, considerando plura Scripturae testimonia, mucuò se juvenia, & explicita, atque admittendo, quam

R.P. Ant. Mayr Theol. Tom. II.

tum fieri potuit, proprietatem verborum. conc. ant. secus. neg. ant. & conseq. Judaei autem absque ratione, & contra Scripturam, tantum fingunt. Ad 1. confirm. neg. ma. de hoc enim Scriptura altum tacet; unde gratius omnino fingitur.

89. Ad 2. confirm. neg. conf. Inprimis Rabini Christo antiquiores, ut Galatinus refert apud Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 1. sec. 1.* per vocem *silob* intelligunt Messiam, & Chaldaica paraphrasis eam vertit *Messias.* Dein vox *silob* si derivetur à verbo Hebraeo *Salab* (à quo eam derivaverit vulgatus interpretis; eoquod fortè invenit literis venientibus scriptam) significat missum: si autem aliis literis scribatur, quibus modo vocem *silob* scriptam Biblia Hebraea referunt, significat abundantiam pacis, seu pacificum, quod Messias etiam maxime competit. Neque intelligi potest locus Silo; nam illi non congruunt sequentia adjuncta: *Gen. 49. v. 11. Lavabit in vino solam suam, & in sanguine uva pallium suum: pulchriores sunt oculi ejus vino &c.*

Ulterius nullus potest ostendi, cui illa verba congruant, ita, ut ejus tempore tribus Juda scepro privata sit; nam una cum Jeroboamo regnavit Roboam: neque etiam usquam Scriptura meminit, quod Jeroboam coronatus sit in Silo: sed verosimilius id factum in Sichem, quam dein aedificavit, & inhabitavit, ut habetur *3. Reg. 12. v. 25.* Sed nec Sauli competit ea prophetia; quia ejus tempore necdum tribus Juda potita erat scepro, multò minus spoliata; nam, postea primum in Davide ea tribus est ad thronum evecta. Imò etiam Saul probabiliter non fuit coronatus in Silo; quia Saulis tempore arca erat in Cariathiarim *1. Reg. 7. v. 1.*

Minimè autem dici potest, eam prophetiam intelligendam esse de Nabuchodonosore (ut voluit Julianus Apostata apud Cornelium *in Gen. 49. v. 10.*) qui suam vitam nunquam legitur fuisse in Silo: nec ei quidquam convenit de aliis dicitur Messias; non enim liberavit, sed perdidit Judaeos. Adde, quod Danielis propheta praedicat, venturum Christum, saltem totis septuaginta annorum hebdomadibus; post Nabuchodonosorem. Si dicas, non intelligi hunc Messiam, sed tantum alium quomodocunque missum, sicut etiam Nabuchodonosor missus est ad Judaeos, non salvandos, sed puniendos, falsum dicit; nam missus simpliciter dictus, in Scripturis intelligitur Messias, qui debet esse expectatio gentium: Nabuchodonosor autem tam longè absuit, ut esset expectatio gentium, ut potius esset metus, & terror earum: insuper nec alia hujus prophetiae verba ei conveniunt, ut expendenti patebit: nec ullus, quantum scio, Judaeus, saltem ante Christum, fuit, qui hanc prophetiam non de Messia accipiendam duxerit.

90. Ob. 2. Potest dici, imperatorem Vespasianum, qui Judaeos subegit, & in quem à Juda sceptrum translatum est, fuisse Messiam,

D

am,

am; nam insuper fecit aliqua miracula, scilicet caecum sputo, & manum egram calcando sanavit: ergo. Resp. neg. ant. Certè Vespasianus fuit hostis Judæorum, & non Messias, ruina, non salus: sed neque fuit ex tribu Juda, aut semine David, ex quo tamen oritur Messias Judæis est certum: imò Eusebius l. 3. *historia Ecclesiast.* c. 12. refert, quòd Vespasianus iusserit, in posteros omnes Davidis inquiri, ex qua causa Judæis gravissima persecutio exorta est: miracula autem ejus ficticia fuere, & magiæ vim non superantia. vide *tr. de virt. Theol.* n. 100.

91. Ob. 3. Posset saltem dici, Messiam fuisse Herodem Ascalonitam, qui parvulos innocentes interfecit; nam ipse edificavit templum pulcherrimum, quod Messiam facturum prædictum est: item ille eo tempore vixit, quo sceptrum à Juda translatum est, & quidem hoc ipsum ei à Romanis est traditum; unde fuere orti Herodiani (de quibus *Matth.* 22. v. 16.) qui hunc Ascalonitam, teste S. Hieronymo. S. Epiphano, & aliis, Christum esse crediderunt: ergo. Resp. neg. ant. Non est prædictum, Messiam edificaturum templum: sed tantum ob præsentiam Messiae templum posterius fore præ priori gloriosum. Licet autem Herodes eo tempore vixerit, non tamen alia ei conveniunt; nam in primis ipse non est de familia David, non de tribu Juda, non salvator, sed oppressor Judæorum, non expectatio, sed terror gentium, non est sanctus sanctorum, sed homo pessimus: adulatores autem illos Herodianos non moramur.

92. Ob. 4. Potest dici, à tempore captivitatis Babylonica mansisse hucusque in regione Babylonica principes Judæorum, & istos adhuc regnare, de jure saltem, in omnes per totum orbem dispersos Judæos: ergo sceptrum nondum est translatum. Confirm. Post Christum Herodes Agrippa, ex Judæis ortus, regnavit in Judæa: ergo sceptrum nondum erat translatum. Resp. neg. ant. nam fingere quilibet non est rationabiliter discurre: & sunt utique multi Judæi adhuc in regione Babylonica: at nullus habet principatum, aut regiam, vel similem potestatem: sed omnes ibi subsunt Mahometanis, vel aliis dominis. Dein, ut recitè Pererius ait, Jacob loquitur de sceptro in terra promissionis, ut patet ex iis, quæ addit S. Patriarcha de fertilitate illius terræ, quæ forte Judæis obventura esset: in Palæstina autem nullus Judæus dominatur jam à mille, & pluribus centenis annis.

Ad confirm. neg. conf. Sub Herode Ascalonita ablatum est sceptrum: hic autem, cum duxisset Mariamnam Judæam, Hircani principis, ex Machabæis orti, filiam, & ex ea genuisset Aristobulum, ex hoc ei genitus est nepos Herodes Agrippa, qui favore Cæsaris imperatoris regnum Judææ obtinuit; unde sceptrum iterum quidem restitutum est, quod futurum prophetia non negat: sed tantum affirmat, non antè transferendum, quam Christus veniret. Quanquam hæc

recuperatio modicum duraverit; nam Agrippa junior, supradicti, sive senioris filius, jam non amplius rex Judææ, sed tantum rex Chaleidis & postea etiam Trachonitidis, factus est, favore Claudii imperatoris. Imò in aliquo sensu, etiam sub Agrippa seniore, sceptrum ablatum mansit; quia hic Agrippa senior sceptrum Judææ accepit, non ex nativitate, neque ex electione, seu collatione facta à tribu Juda: sed ex voluntate Romanorum, id est, alienigenarum. vide dicta n. 76.

93. Ob. 5. Quamvis Machabæi, seu ut etiam vocantur Alamonæi, fuerint duces electione Judæorum, tamen non fuerunt de femore Judæ: atqui prophetia exigit, ut sint de femore ejus, id est, Judæ: ergo. Respondent multi, dist. ma. Machabæi non fuerunt de femore Judæ per lineam masculinam, conc. ma. per lineam femininam. neg. ma. & dist. sic min. neg. conf. Sed contra est; quia sic etiam potuisset Christus dici, ex tribu Levi, modò B. Virgo per lineam femininam ab ea descendisset: qui descensus non omnino improbabilis videtur; quia cognata B. Virginis S. Elisabeth fuit orta ex tribu sacerdotali *Luc.* 1. v. 5. & sic Christus esset etiam sacerdos secundum ordinem Aaron, quod tamen expressè negat Apostolus *ad Hebræos* 7. v. 11.

Respondet tamen Gormaz de incarnat. n. 221. sacerdotium Aaronicum fuisse annexum sexui masculino; eoquòd femina non esset capax sacerdotii: adeoque, ut Christus diceretur sacerdos secundum ordinem Aaron, non sufficere genus maternum: at non ita sceptrum fuisse alligatum sexui masculino; cum femina ejus fuerit capax. Sed quidquid de hoc sit, saltem hac ratione Christus posset dici de tribu Juda, vel de femore Judæ, aut etiam David, modò per lineam femininam B. Virgo descendisset à Juda, vel Davide, quod tamen non videtur posse admitti.

Aliter igitur respondet Cornelius à Lapide in *Gen.* 49. v. 10. seu in hac verba: *de femore ejus*: & ait, illud: *Donec veniat &c.* non referri ad illud: *Dux de femore*: sed tantum ad præcedentia: *Non auferetur sceptrum*; nam Scriptura sæpe aliquid subjungit duobus, quòd tamen tantum refertur ad unum: sic *Gen.* 15. v. 13. dicitur Abrahamo: *Scito prænoscens, quòd peregrinam futurum sis semen tuum in terra non sua: & subjicient eos servituti; & assigent quadringentis annis*; cum tamen verba *quadringentis annis* tantum referantur ad peregrinationem: non verò ad servitutem, & afflictionem; nam Israelitæ tantum ducentis quindecim circiter annis fuerunt in Ægypto, & ex his per septuaginta, & unum annos, quibus vixit Joseph, post ingressum Jacobi in Ægyptum, item annis viginti duobus, quibus Levi vixit ultra Josephum, & forte adhuc diutius (de quo vide Lorinum in c. 7. *Act. Apost.* v. 6.) non fuerunt servituti subjecti, nec afflicti. Quare, ait Cornelius, istud: *Dux*

de femore: significat tantum, fore complures reges, & duces, ex ipso semine Judæ strictè dicto, non verò omnes.

Potest etiam dici, accipiendo verba prophetiæ ad omnem summularum rigorem, quòd ea prophetia, seu propositio Jacobi Patriarchæ, sit collectiva, adeoque significet, non esse simul auferendum sceptrum, & ducem, seu utrumque conjunctim: ex quo non inferitur, utrumque semper simul, seu conjunctim mansurum, donec veniat Messias; modò enim unum maneat, jam non utrumque aufertur: atqui usque ad Herodem mansit saltem sceptrum, seu potestas suprema in Judæa: ergo utrumque non est ablatum; unde in forma om. na. neg. min.

94. Ob. 6. Ubi vulgata Biblia habent *sceptrum*, Hebræa habent *scheveeth*: quòd genericè significat virgam: per virgam autem intelligitur quidem aliquando sceptrum, ut *Psal.* 44. v. 7. *Virga directionis, virga regni tui*: sed etiam intelligitur supplicium, pæna, vel tribulatio, ut *Psal.* 2. v. 9. *Reges eos in virga ferrea*: ergo potest explicari prophetia, quòd non aufertur tribulatio, vel supplicium à Juda, seu Judæis, donec veniat Messias: sed hæc non dum recessere ab ipsis: ergo. Confirm. 1. *Scheveeth*, significat etiam tribum: sic *Psal.* 77. v. 67. ubi dicitur: *Tribum Ephraim non elegit*: Hebræa Biblia pro voce *tribum* habent *scheveeth*: ergo iterum non debet intelligi sceptrum. Confirm. 2. Potest dici, prophetiam illam esse conditionalem, si scilicet Judæi semper manserint oii: ergo. Resp. neg. confeq. Significatio illius vocis *scheveeth* hoc loco sufficientissimè determinatur à circumstantiis, quibus expositio adversa minimè congruit; voluit enim Jacob Judæ predicere fausta, ob quæ eum laudent fratres ejus: atqui juxta hanc explicationem prædixisset tristissima. Rursus subjungitur: *Dux de femore*: quòd non quadrat explicationi adversariorum; ut patebit expendent. Tandem est falsum, non recessisse tribulationem per illud tempus, à tribu Juda; cum tribus Juda sub Davide, & Salomone, fuerit felicissima, & floridissima.

95. Ad. 1. confirm. neg. confeq. In primis huic versioni hoc loco contrarij sunt communiter Hebræi ipsi, item paraphrasis Chaldaea, septuaginta interpretes, & ferme omnes versiones. Dein sic Jacob nihil dixisset singulare, sed tantum prædixisset, non aufendam tribum Juda ulque ad Christum, quòd commune fuit etiam alijs tribubus, ad minimum tribubus Levi, & Benjamin; nam & sacerdotes adhuc fuere, qui debuissent esse ex tribu Levi, & S. Paulus *ad Rom.* 11. v. 1. expressè ait, se esse de tribu Benjamin. Ad 2. confirm. neg. ant. nam si aliqua prophetia conditionalis est, vel habet conditionem expressè additam, vel ex alijs Scripturæ locis, aut ratione clara, debet conditio posse cognosci; alias possemus semper dicere, prophetias esse conditionatas, & Messiam nunquam venturum; eoquòd

conditiones non sint impletæ, neque implendæ: sic autem eluderentur omnes prophetiæ, nec quidquam certi ex ijs colligi posset.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Reliquæ Objectiones.

96. Ob. 7. In Danielis prophetia etiam dicitur, quòd in illis septuaginta hebdomadis futurum sit supplicium Judæorum, scilicet eversio urbis, ac templi: atqui hoc non contigit tempore Christi, sed primùm quadraginta annis post mortem Christi: ergo septuaginta hebdomades non sunt finitæ in morte Christi. Resp. neg. ma. Non dicit Angelus, illis septuaginta hebdomadis futurum etiam excidium urbis &c. sed tantum dicit, futurum immediatè post illas. Non autem dicas, ex hoc inferri, quòd neque Christus debuerit immediatè occidi post illas hebdomades; nam jam priùs dixerat Angelus, ab exitu sermonis futuras esse tot hebdomades ad Christum: quòd clarè indicat, Christum tunc esse venturum, & signato tempore occidendum.

Rursus dicitur, in dimidio hebdomadis septuagesimæ cessaturum sacrificium: hoc est, Christi sacrificium in cruce consummandum, post quod cessent hostiæ antiquæ. Dein expressè dicit Angelus, septuaginta hebdomades esse abbreviatas, hoc est, esse determinatas ad Christum: non autem dicit, esse determinatas ad excidium: sed tantum ad confirmationem majorem prophetiæ addit, post hæc futuram defolationem. Nec refert, ait Suarez *tom.* 1. in 3. p. disp. 1. sec. 2. §. Sed quæres, quòd in sermone Angeli non omnia prædicantur eo ordine, quo postea facta sunt: hic enim modus loquendi communis est apud prophetas, ut & occultentur mysteria, & nonnulla obscuritas miscetur.

97. Ob. 8. Posset dici, Cyrum hæc prophetia fuisse designatum, qui Judæos iterum in libertatem asseruit: ergo non necessarìo designatur Christus. Resp. neg. ant. Cyrus enim non est sanctus sanctorum, nec etiam unctus est: nec fuit dux populi fidelis; nec oculus est pro populo: imò Cyrus jam regnabat, cum Daniel hanc visionem accepit; unde non potuerunt usque ad illius regimen fluere quadringenti nonginta anni, sive septuaginta hebdomades annorum.

Alia est questio, an non septuaginta hebdomades incipi jam debeant à Cyro: ad quam probabilius respondeat negative; nam Cyrus non dedit potestatem edificandi civitatem, sed tantum templum: nec etiam ex *Isaia* c. 44. v. 28. clarè habetur, Cyrum daturum esse potestatem, vel imperium edificandi civitatem; nam ibi dicitur tantum: *Qui dico Jerusalem. Edificaberis*: non verò dicitur: *Edificaberis à Cyro*: certè non videtur sub ipso, sed sub ejus successore Arta-

xerxe primū edificata; nam rectè ait Sallianus *ad an. mundi. 3609. n. 6.* filius præter Nehemiam, templum, & civitatem edificavit, quare hic solus celebratur à Scriptura *Ecclesiastici 49. v. 15.* & nullus alius: cum tamen etiam ii, qui condendis urbibus operam dedere, eū non omnino eas absolverint, ut Romulus, Ninus &c. soleant ab historicis celebrari; unde, quamvis interpretes dicant, ibi prædici civitatem edificandam à Cyro, videtur per Cyrum intelligenda esse ejus familia, vel successores ejusdem.

98. Adde, quòd quadringentesimo nonagesimo anno à Cyro, nullus invenitur, in quem possint convenire illa, quæ in prophetia adduntur; nam tunc à Salliano *ad an. mundi 3973.* notatur Jannæus rex, & Pontifex Judæorum, de quo tamen nemo unquam inventus est dicere, quòd fuerit Messias. In eadem absurda inciditur, si incipiatur istæ hebdomades à Darij Hytaspis anno secundo; nam nec iste civitatem ædificare concessit, & annus ab eo quadringentesimus nonagesimus incidere in sexagesimum annum ante Christum: quo tempore Judææ præfuit Hyrcanus II. sed nec secundus, nec primus Hyrcanus, fuit sanctus sanctorum, nec alia prophetiæ verba eis conveniunt: nec primus occisus est, ut tamen Christus occidi debuit.

Dices. Etsi nec Cyrus, nec Hircanus fuerit sanctus sanctorum, tamen de uno ex istis potest intelligi prophetia: ergo, prob. ant. per illud: *Ungatur sanctus*: non intelligitur Christus, sed intelligitur templum, quòd est sanctum sanctorum: ergo, prob. ant. ubi noster interpretes legit *sanctus sanctorum*, in Hebræo legitur *sanctitas sanctitatum*: ergo intelligitur templum. Resp. neg. ant. ad prob. neg. ant. ad hujus prob. neg. conseq. Etiam si legatur *sanctitas*, non refert; quia Christus dicitur sanctitas: sicut rex vocatur sua majestas, princeps sua celsitudo &c. neque dici potest, post septuaginta hebdomades unctum templum; quia post has potius fuit profanatum, & à Romanis combustum.

99. Ob. 9. Quando Aggæus dicit, majorem fore gloriam templi secundi, potest intelligi, quòd diutius sit duraturum: at qui diutius duravit: ergo non debet dici, in eo præsentem fore Messiam. Confirm. Hucusque nondum est commotum cælum, & terra, & mare &c. ergo necdum impleta fuere signa, à propheta isto prædicta, ante adventum Messie futura. Resp. neg. manam in primis templum secundum illis annis, quibus stetit diutius, quam primum, sepe fuit pollutum ab Antiocho Epiphane, à Pompejo, à Cassio, & tandem à Tito; unde non tam ad gloriam, quam ad ignominiam templi fuere illi anni. Dein prophetia gloriam non constituit in duratione, sed in eo, quòd venturus sit in templum desideratus cunctis gentibus.

Ad confirm. neg. ant. nam cæli suo modo commoti sunt ideo, quia Angeli ex

ijs descendere ad pastores: quia stella nova regibus in cælo apparuit &c. Rursus in baptismo Christi, vox Patris de cælo intonuit, & Spiritus S. descendit &c. Terra mota est plurimis ante bellis, donec Christo nato pax universalis fuerit orta. Ulterius plurima miracula contigerunt, quæ homines in terra moverunt, & in ipsis terram: sicut scilicet *Psal. 113. v. 7.* dicitur, ob prodigia in Ægypto patrata: *A facie Domini mota est terra.* Mare quoque commotum est plurimis bellis navalibus, etiam inter Romanos, item quibusdam etiam prodigijs. Gentes motæ sunt, tum ob bella prævia, tum ob descriptionem orbis, ab Augusto factam, tum ob varia prodigia &c. vide Cornelium in c. 2. *Aggæi v. 7.*

100. Ob. 10. Necdum sunt visa signa adventus Messie, prædicta *Isaia c. 2. v. 2.* ubi dicitur fore mons in vertice montium, & c. 11. v. 6. & 7. ubi dicitur, leonem, & vitulum, & ovem: item lupum, & agnum, simul accubituros: nec serpentes nocituros. Rursus *Amos 9. v. 13.* prædicitur, stillaturos montes dulcedinem: & uno verbo, summam fore fertilitatem terræ: ergo. Resp. has prophetias Judæi, qui pro more fabulas plurimas vendunt, literaliter volunt intelligi, dicuntque, tempore Messie montem Sion per tres leucas attollendum, ac montibus Carmelo, & Thabor imponendum. Eodem modo putant, lupos verè phyticè tales post Messie adventum agnis non nocituros: item sperant, Messiam temporalem regem futurum, & omnem temporalem feceritatem, ac terrenas delicias allaturum.

Sed hæc sunt solita eorum ineptiæ; nunquid enim etiam, quando in prophetia Iacob dicitur *Gen. 49. v. 9.* *Catulus leonis Juda*: ipse Iudas, vel ejus poster, debere fieri verè literaliter leones? & quæso, cur DEUS naturam animalium ita invertat? Ista igitur spiritualiter accipienda sunt, & metaphorice, de exaltanda, & fundanda Ecclesia super montes; hoc est, Apostolos, & Patriarchas: item de moribus hominum, qui prius brutis fuere similes, ad omnem virtutem immutandis: de conferendis bonis spiritualibus Ecclesie, de qua loquitur Amos. videatur Gormaz de incarnat. à n. 226. & seq. ubi, præsertim n. 228. rectè docet, bona, ratione Messie promissa, asserere veram salutem, & cunctis mortalibus esse communia, qualia non sunt terrena. Adde, quòd Messiam Scriptura nobis proponat, maximè *Isaia 53. v. 3.* *despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem &c.* ergo Messias non affert bona ista terrena, in sensu literali accepta: sed meliora, in sensu spirituali intelligenda.

101. Ob. 11. Ante Messiam debet venire Elias, ut habetur *Malachia 4. v. 5.* item debet Messias pugnare cum Gog, & Magog, ut habetur *Ezechielis 38. & 39.* rursus debet esse Bethlehemitæ *Michea 5. v. 2.* cum tamen Christus noster sit Nazarenus: ergo Messias, necdum venit. Resp. Malachiam

etiam loqui, non de primo, sed de secundo adventu Christi ad iudicium; quia ita ait *loc. cit.* *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Pariter de secundo adventu loquitur Ezechiel; quia loquitur de Gog, & Magog, de quibus etiam loquitur S. Joannes. *Apo. 20. v. 7.* scilicet gentes illæ venient cum Antichristo ad debellandos fideles Hierosolymis. vide Cornelium in c. 38. & 39. *Ezechielis.* Quod ad tertium attinet, quamvis Christus sit origine, & diuturna habitatione Nazarenus, tamen nativitate est Bethlehemitæ, ut narrant omnes ex *Matth. 2. v. 1.* & *Luc. 2. v. 4. & 7.*

ARTICULUS V.

An Christus Dominus sit Messias, ac DEUS, & Homo.

102. Dico 1. Messias promissus, & iam dudum missus, est Christus Dominus, quem nos authorem fidei nostræ veneramus. Conclusio non quidem immediatè, sed tamen mediatè inferitur ex dictis. Primò; quia supposito, quòd Messias jam venerit, in nullo alium cadunt illa signa, quæ de Messia prædicta sunt, quam in Christum. Secundò; quia alii, qui assignantur à quibusdam paucis Judæis, nullo modo salvatores fuere, ut patet ex responsis, hinc inde datis ad objectiones præcedentis articuli. Tertio; quia prophetiæ illæ à n. 71. allatæ, maximè congruunt tempori, quo Christus Dominus est natus. Quarto; quia Christi Domini miracula, vita, & mors, à prophetis tanquam de Messia prædicta fuere. Quintò; quia ejus prodigia, doctrina, aliæque signa credibilitatis, clarè probant (supposito saltem, quòd Messias jam venerit) hunc fuisse ipsum Christum Dominum. Sextò; quia supposito, quòd Messias jam advenerit, non difficulter Judæi concedunt, eum fuisse Christum. Huc spectant etiam dicta in *tract. de virt. Theol. à n. 227.* de auctoritate Christi Domini, ejuque apud alios, etiam non Christianos, maxima veneratione. Querendum nunc ulterius est, tum contra Judæos, tum contra hæreticos, an Christus Dominus, simul DEUS, & homo fuerit. Dixi contra Judæos, & hæreticos; non enim modò agimus contra gentiles, contra quos, ut expendentem patebit, probationes modò adducendæ ex Scripturis, quas gentiles non admittunt, non sufficientem vim habent; hinc gentilibus debet prius probari, ex signis credibilitatis Ecclesia vera, & ex hujus doctrina Christus Messias, ejuque Divinitas, atque humanitas. At verò contra Judæos, & hæreticos, qui Scripturas Sacras admittunt, ex his ipsis efficaciter probari potest, Christum esse DEUM. Itaque

103. Dico 2. Messias non tantum est homo, sed etiam DEUS. Probatum 1. contra Judæos præsertim, dein etiam contra

hæreticos, saltem plures, ex testimonijs legis antiquæ, & prophetiis de Messia, seu Salvatore, in quibus passim hic dicitur esse DEUS. Sic *Isaia 35. v. 4.* dicitur: *DEUS ipse veniet, & salvabit vos*: quòd autem propheta sermo sit de salute, per Messiam faciendâ, probatur ex eo, quòd subjungat *v. 5.* signa, & miracula, quæ sunt prædicta à Messia patranda: *Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt &c.* & hinc ex hoc testimonio contra Judæos argumentantur sæpe SS. Patres Athanasius, Cyprianus, Irenæus, apud Suarez. *tom. 1. in 3. p. disp. 2. sec. 3. §. Secundum testimonium.*

Idem *Isaia c. 9. v. 6.* ait: *Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, DEUS, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis*: quo loco paraphrasis Chaldaica expressum habet nomen Messie. Nec dici potest, nomen DEI non sumi propriè; nam & Hebraicum nomen est proprium DEI: & ita etiam septuaginta verterunt: insuper Scripturæ non tribuunt nomen DEI absolute, & simpliciter, præsertim cum appellatione fortis, & alijs significativis, nisi vero DEO. Urgent hoc testimonium Eusebius. *l. 7. de demonstr. Evangel. c. 4. & l. 9. c. 8. S. Chryostomus homil. 5. de incomprehensibilitate DEI natura.* apud Suarez. *sec. modò cit. §. Secundo principaliter.*

104. Kurfus Jeremia 23. v. 5. dicitur: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo David germen justum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium, & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, & Israël habitabit confidenter: & hoc est nomen, quòd vocabunt eum: Dominus justus noster.* Hoc loco clarè est sermo de Messia, tanquam germine David, & rege futuro, atque de ejus nomine *Dominus justus*: atqui in Hebræo habetur nomen *Tetragrammaton*, seu *Jehova* (ut legunt omnes Latini, Græci, & veteres Hebræi) quod nomen est proprium solius DEI: ergo Christi nomen est DEUS: & quia verè ei tribuitur, verè etiam DEUS est.

Simillima prorsus habentur *Jeremia 33. v. 14.* Nota tamen, quòd, licet vulgata Latina legat hic iterum: *Hoc est nomen, quòd vocabunt eum*: Hebræi legant: *Hoc est nomen, quòd vocabit eum*: scilicet Jerusalem, aut Ecclesiam: ubi, cum iterum habeatur vox *Jehova*, quæ vertitur *Dominus*, advertit Cornelius, juxta hanc versionem (quæ tamen authentica neutiquam est) dicendum esse, quòd Christus Dominus communicet nomen suum sponse sue Ecclesie, ut ipsa Christum semper in ore habeat, etiam dum se ipsam nominat, & dicat semper: *Dominus Christus est justitia mea.*

105. Iterum *Michea 5. v. 2.* scribitur: *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël: & egressus ejus ab initio,*